

วารมณัชนของท่านพุทธทาส

สันติเทพ ศิลปบรรเลง*

พระธรรมโกศาจารย์ หรือในนาม "พุทธทาสภิกขุ" ท่านเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในวงการพระพุทธศาสนา ผลงานเขียนและการแสดงธรรมของท่านมีมากมายมหาศาล แต่ละเรื่องก็ล้วนแต่เป็นหลักธรรมชั้นสูงที่เรียกว่า "ปรมัตถ์" แทบทั้งสิ้น ท่านเป็นพระภิกษุผู้ประเสริฐเลิศด้วยปัญญาและเมตตาอีกทั้งปฏิปทาการประพฤติปฏิบัติก็เป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุที่ปฏิบัติชอบ หรือ "สุปฏิปันโน" อันหาที่มิได้ บุคลิกภาพ, จรรยา มารยาทอันงดงาม, น้ำเสียงอันอ่อนโยนนุ่มนวลยังคงประทับใจผู้พบเห็นผู้พบ ส่วนผลงานของท่านที่พิมพ์ออกมาเป็นเล่มให้เราได้อ่านกันก็เหมือนกับได้ฟังต่อหน้าอย่างซาบซึ้งจริงใจในรสแห่งธรรมที่ท่านบรรยายไว้เป็นธรรมทานอันทรงคุณค่าและเป็นอมตะประดับไว้ในบรรณพิภพแม้ว่าท่านจะมรณภาพดับขันธไปเมื่อ พ.ศ. 2536 แต่เราก็รู้สึกว่าคุณยังอยู่ไม่ได้จากไปไหนเหมือนกับคำกลอนที่ท่านเขียนไว้ให้เป็นปริศนาข้อคิดที่ว่า.....

“พุทธทาสจักอยู่ไปไม่มีตาย....”

ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงประวัติของท่าน แต่จะกล่าวถึงวารมณัชนของท่านพุทธทาสที่แฝงไว้ในบทกวีคำกลอนบางเรื่อง เพื่อให้เห็นว่าถึงแม้ท่านจะเป็นปราชญ์ระดับอัจฉริยะก็ตามท่านก็ยังมีวารมณัชนชั้นตรงตลกคนองแบบคนทั่วไป กลับเป็นวารมณัชนอันแฝงเร้นไว้ซึ่งธรรมะในชั้นลึกเลยทีเดียว

หัวข้อธรรมคำกลอน เรื่อง “ความสุข” ท่านประพันธ์ไว้ดังนี้

ความเอ๋ย ความสุข

ใครๆ ทุกคน ชอบเจ้า เฝ้าวิงหา

“แกก็สุข ฉันก็สุข ทุกเวลา

แต่ดูหน้า ตาแห้ง ยังแคลงใจ”

ประโยคนี้อั้ถ้าสังเกตให้ดี จะเห็นถึงอารมณ์ขันของท่านอย่างชัดเจนโดยแทบไม่ต้องอธิบายสรุป ก็คือ “แกก็สุข ฉันทก็สุข” ทำให้กลางแกลงใจนัก

ในเรื่อง “กิเลสคู่” จะเห็นได้ชัดถึงอารมณ์ขันที่ท่านเขียนออกมาด้วยความขบขันแถมสมเพชกับผู้ที่อวดอ้างตนเองว่ารู้ธรรมะมากมายแล้วเที่ยวคุยโม้อ้อวดว่ารู้หลักธรรมข้อนั้นข้อนี้ แต่ความจริงตนเองประพฤติธรรมใด ๆ ไม่ได้เลย กลับมีกิเลสตัณหามากมายยังมีโลภ-โกรธ-หลง อยู่มาก เช่น ชื่อ ลี้อตเตอร์หวังจะรวยทางลัด, โครยูแห่ยั่วเข้าหน่อยก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ, หลงอยู่ในอบายมุขทั้งปวง ทั้ง ๆ ที่อ่านตำราหนังสือธรรมะเต็มโต๊ะ แต่ยังเป็นทาสของกิเลสอยู่นั่นเองตามคำกลอนดังนี้

“คุยเสียดี	ที่แท้	แพ้กิเลส
นำสมเพช	เดือนเท่าไร	ก็ไม่เห็น
ว่าเป็นทาส	กิเลส	อยู่เข้าเย็น
จะอวดเป็น	ปราชญ์ไป	ทำไมนา
คันธรรมะ	หาทางออก	อุ้มกิเลส
นำสมเพช	จริง ๆ	เที่ยววิ่งหา
ตำรานี้	ตำรานั้น	สรรหามา
ได้เป็นข้า	กิเลส	สนใจเออย”

ท่านพุทธทาสภิกขุเคยพราสอนกับผู้ที่มาเยี่ยมชมหรือปฏิบัติที่สวนโมกขพลารามอยู่เสมอว่า มาถึงสวนโมกข์แล้วก็ควรจะศึกษาปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นธรรมะ จนกระทั่งได้รับ “ปริญญาจากสวนโมกข์” จึงจะนับว่าสำเร็จ การศึกษาไม่ต้องเล่าเรียนอะไรกันต่อไปอีกเลยแต่มีผู้สงสัยถามขึ้นว่า “สวนโมกข์มีการให้ปริญญาเหมือนกับมหาวิทยาลัยหรือ” ท่านพุทธทาสตอบว่าไม่การมอบปริญญาที่ผู้ศึกษาปฏิบัติเข้าถึงแล้วจะได้รับปริญญาเป็นของตนเอง คือ “ปริญญาตายก่อนตาย”ว่าแล้วก็ให้ดูปริศนาธรรมคำกลอนที่ท่านเขียนไว้ให้ทุกคนอ่าน ดังนี้

“ปริญญาจากสวนโมกข์”

“ปริญญาตายก่อนตาย”	ใครได้รับ	
เป็นอันนับ	ว่าจบสิ้น	การศึกษา
เป็นโลกุตตร	หลุดพ้น	เหนือโลกา
หยุดเวียนว่าย	สังสาร	วัฏฏวน
ปริญญา	แสนสงวน	จากสวนโมกข์
คนเขาว่า	เยกโยก	ไม่เห็นหน
ไม่เห็นดี	ที่ตรงไหน	ใครสัปตน
รับเอามา	ด่าป่น	กันทั้งเมือง
นี้แหละหนา	“ปริญญาตายก่อนตาย”	

คนทั้งหลาย	มองดู	ไม่รู้เรื่อง
เขายากอยู่	ให้เด่นดัง	มั่งมีเสียง
เขาเลยเคือง	ว่าเราชวน	ให้ด่วนตาย

คำกลอนนี้ในส่วนสองประโยคสุดท้ายที่ว่า “เขายากอยู่ให้เด่นดังมั่งมีเสียง เขาเลยเคืองว่าชวนให้ด่วนตาย” นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงอารมณ์อย่างเด่นชัด อีกทั้งยังมีนัยประชดประชันแกมขบถล้อ หมายความว่า ปริญญาจากสวนโมกข์คือ “ตายก่อนตาย” แต่คนคิดปริศนาไม่เข้าใจเลยขัดข้องว่าชวนให้รีบตายเป็นนั่นไปนี่แหละคือการสอนธรรมอันล้ำลึกและแฝงไว้ด้วยอารมณ์ขันของท่านพุทธทาสภิกขุ
